

УДК 56.017 (477) DOI: doi.org/10.30970/pal.54.07

МІКРОПАЛЕОНТОЛОГІЧНІ КОЛЕКЦІЇ М. В. ЯРЦЕВОЇ В ІНСТИТУТІ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК НАН УКРАЇНИ

Тамара Рябоконт

Інститут геологічних наук НАН України,
вул. О. Гочара, 55-б, Київ, Україна
tamaryabokon@gmail.com

Наведено загальну інформацію про колекції мікрофауни М. В. Ярцевої (1909–1999), які зберігаються в Інституті геологічних наук НАН України: форамініфери роду *Halkyardia* еоцену України; нумуліти середнього і верхнього еоцену Українського щита, Західного Причорномор'я; міліоліди (форамініфери) еоцену Нікопольського району Українського щита; дрібні бентосні форамініфери і остракоди еоцену, олігоцену і міоцену Нікопольського району Українського щита; дрібні форамініфери Криворізького району Українського щита; дрібні бентосні форамініфери (міліоліди) міоцену Північного Кавказу; дрібні бентосні форамініфери палеоцену стратотипових свердловин Бахчисарайського району Криму; харофіти верхнього фамену Руської платформи. Наведено друковані і рукописні праці М. В. Ярцевої, з якими пов'язані зазначені палеонтологічні колекції.

Ключові слова: мікропалеонтологія, форамініфери, колекції, Україна.

Здобутки стратиграфії і палеонтології нашої країни значною мірою завдячують наполегливості дослідників, геологів виробничих організацій і науковців академічних інституцій і університетів, післявоєнних років минулого століття. Їх неоціненний спадок – це наукові публікації, рукописи, палеонтологічні зібрання і колекції, в яких на часи збережені їх копівка і невтомна праця, думки і передбачення, справжні наукові відкриття. Нашим обов'язком є його збереження і збагачення власними дослідженнями для майбутніх поколінь науковців.

В історії стратиграфії і палеонтології України 50–80-х років минулого століття помітне місце належить Марії Вікторівні Ярцевій (1909–1996), жінці зі складною, навіть трагічною долею. Вона була неординарною вченою-геологинею, цілеспрямованою і працьовитою палеонтологинею, яка поєднувала виробничу працю із науковими дослідженнями. Коло науково-дослідних інтересів М. В. Ярцевої охоплювало майже весь фанерозой. Проте найбільш вагомим є її внесок у стратиграфію і палеонтологію палеоцену України. У другій половині ХХ ст. з її ім'ям пов'язане системне поглиблене вивчення мікрофауни, насамперед дрібних і крупних форамініфер Українського щита і Доно-Дніпровського прогину, стратотипових розрізів на Кримському півострові і Північному Причорномор'ї [8–22].

Марія Вікторівна з 1946 р. працювала палеонтологом у Геологічному управлінні УРСР; з 1948 р. – Українське державне геологічне управління УРСР (УГУ); з 1957 – Київське геологічне управління Головгеології УРСР, яке 1958 р. було перетворене у Київський геологорозвідувальний трест «Київгеологія» Головгеології при Раді міністрів УРСР; з 1979 р. – Північноукраїнське виробниче геологічне об'єднання «Північукргеологія» Міністерства геології УРСР. Вона досліджувала форамініфери карбону, крейди, палеогену і неогену з 1939 р., нумулітиди палеогену з 1950 р., а також харові водорості девону і карбону, сифонікові водорості палеоцену і еоцену України [3, 5–7]. Однак найбільше Марія Вікторівна Ярцева визнана серед колег як фахівець з крупних і дрібних форамініфер палеогену нашої країни.

Рис. 1. Перша нарада нумулітчиків Радянського союзу у м. Ленінград, 1959 р. (фото Б. Ф. Зернецького). Зліва направо: К. Л. Хлопонін, Б. Т. Голев, Г. І. Немков, С. М. Григорян, невідома, М. В. Ярцева, невідома, В. Т. Акоюн, Н. І. Бархатова, А. Є. Птухян, А. Т. Вегуни
Fig. 1. The first meeting of nummulists of the Soviet Union in Leningrad, 1959. (photo by B. F. Zernetsky). From left to right: K. L. Khloponin, B. T. Golev, G. I. Nemkov, S. M. Grigoryan, unknown, M. V. Yartseva, unknown, V. T. Akopyan, N. I. Barkhatova, A. E. Ptuhyan, A. T. Veguni

У палеонтологічному кабінеті, який тривалий час вона очолювала, за період з 40-х до 90-х років минулого століття зібрано велику мікропалеонтологічну колекцію за матеріалами території діяльності Українського геологічного управління, тресту «Київгеологія», ВО «Північгеологія». Невід'ємну її частину становили монографічні колекції форамініфер самої М. В. Ярцевої. Проте після ліквідації палеонтологічного кабінету через структурні перетворення у «Північгеології» доля саме мікропалеонтологічних колекцій Марії Вікторівни була невідома. Здавалось, що вони втрачені для науки назавжди.

У 2018 р. до відділу стратиграфії і палеонтології кайнозойських відкладів Інституту геологічних наук НАН України передано коробки, які виявились більшою частиною цієї колекції Марії Вікторівни Ярцевої.

Рис. 2. Мікропалеонтологічна колекція М. В. Ярцевої в ІГН НАН України

Fig. 2. M. V. Jartseva's micropaleontological collection in the Institute of geological sciences of NAS of Ukraine

Нижче наведено загальну інформацію по знайдених колекціях М. В. Ярцевої. Визначення видів, їх стратиграфічну належність залишено в авторському трактуванні. Нумерацію колекцій подають без змін. Під об'єктами у статті розуміють камерки Франке і шліфи.

Колекція № 43 містить цілі екземпляри і шліфи форамініфер (25 об'єктів) до статті М. В. Ярцевої «Представители рода *Nankyardia* в палеогене України», надруко-

вана 1964 р. [19]: *Halkyardia minima* (Lieb.), *Halkyardia bartrumi* Parr. forma *linseformis*, *Halkyardia bartrumi* (Parr.) var. *ucrainica* Jarceva.

У колекціях № 44 і 45 зібрано крупні форамініфери з середньо- і верхньоеоценових відкладів Українського щита, Західного Причорномор'я і Дніпрово-Донецького прогину. Із цими зібраннями нумулітид пов'язані такі публікації Марії Вікторівни: «До стратиграфії мілководних осадів палеогену України по фауні форамініфер» 1954 р. [14]; «Нуммуліти палеогена депресий Українського кристаллического щита (Днепропетровская область)» [16] і «Нуммуліти палеогенових отложений северо-восточного склона Украинского кристаллического щита» [17] 1960 р.; «О некоторых видовых критериях нуммулитов» 1964 р. [18]; «Нуммуліти верхнего эоцена Украинского щита и Западного Причерноморья» 1966 р. [20].

Ці колекції налічують понад 330 об'єктів – екземпляри черепашок і шліфи наступних видів, у тім числі й голотипів, нумулітид: *Nummulites chavannesi* de la Harpe, *Nummulites chavannesi* de la Harpe forma *laxispira*, *Nummulites incrassatus* de la Harpe *matwienkae* Jarceva, *Nummulites incrassatus* de la Harpe subsp. *semisphaerica* Jarceva, *Nummulites litoralis* Zern., *Nummulites orbigny* (Galeotti) subsp. *bugensis* Jarceva, *Nummulites orbigny* (Galeotti) forma *galinae*, *Nummulites orbigny* (Galleotti), *Nummulites orbigny* (Galleotti) forma *laxispira*, *Nummulites vascus* (Joly et Leim.) *initialis* Grig. forma *ucrainica*, *Nummulites* cf. *pulchellus* de la Harpe, *Nummulites concinnus* Jarceva, *Nummulites concinnus* Jarceva forma *depressa*, *Nummulites concinnus* Jarceva forma *granulate*, *Nummulites concinnus* Jarceva forma *intermedia*, *Nummulites concinnus* Jarceva var. *robusta*, *Nummulites concinnus* Jarceva var. *ornata*, *Nummulites concinnus* Jarceva var. *plana*, *Nummulites* ex gr. *budensis* Hantken, *Nummulites* ex gr. *rectus* Curry forma *inflata*, *Nummulites paravariolarius* Jarceva, *Nummulites paravariolarius* Jarceva forma *obtusa*, *Nummulites paravariolarius* Jarceva forma *plana*, *Nummulites paravariolarius* Jarceva var. *tenuispira* var. nov., *Nummulites paravariolarius* Jarceva var. *ingulezki* var. nov., *Nummulites* ex gr. *paravariolarius* Jarceva, *Nummulites prestwichianus* (Jones), *Nummulites prestwichianus* (Jones) var. *granulata* (de la Harpe), *Nummulites prestwichianus* Jones subsp. *dniestrovensis* Jarceva, *Nummulites* ex gr. *prestwichianus* Jones, *Nummulites variolarius* (Lam.) subsp. *ingulezki* Jarceva, *Nummulites inkermanensis* Schaub, *Nummulites gallensis* Heim, *Nummulites pernotus* Schaub, *Nummulites uroniensis* Heim, *Nummulites* sp.

Чималу частину переданих колекцій становлять зібрання мікрофауни з третинних відкладів Нікопольського району Українського щита.

Колекція № 71 містить міліоліди (14 об'єктів) еоцену Нікопольського району УЩ, опис яких наведено в роботі «О верхнеэоценовых милиолидах Никопольского района и среде их обитания» 1951 р. [13]: *Quinqueloculina nicopolica* Jarceva, *Quinqueloculina* aff. *contorta* (d'Orbigny), *Triloculina angularis* (d'Orbigny), *Triloculina trigonula* (Lam.), *Triloculina* aff. *austriaca* (d'Orbigny), *Triloculina soljenica* Jarceva, *Pyrgo* (*Biloculina*) aff. *bulloides* d'Orbigny, *Spiroloculina* aff. *grateloupi* d'Orbigny, *Triloculina costigera* Terquem, *Spiroloculina perforata* d'Orbigny, *Articulina* cf. *nitida* Calvez, *Nodobacularella jartzevae* Bogd., *Vertebralina contracta* Terquem var. Серед них голотипи двох видів.

З виробничим звітом М. І. Ожегової, М. В. Ярцевої «Стратиграфия третичных отложений Никопольского района в свете изучения их минералогического состава и фауны» (УГУ, Киев, 1949 р.; рукопис) пов'язані дві колекції: № 72 форамініфер палеогену і № 73 форамініфер і остракод неогену.

Колекція № 72 включає такі види форамініфер еоцену і олігоцену (53 об'єкти): *Proteonina difflugiformis* (Brady), *Reophax plana* Halkyard, *Ammodiscus* sp., *Ammobaculites expansus* Plummer, *Ammobaculites* aff. *midwayensis* Plummer, *Ammobaculites wazaczi* (Rz.), *Textularia hokleyensis* Cushman et Applin, *Lagena orbignyana* (Seguenza), Polymorphinidae, *Melonis* ex gr. *umbilicatum* (Montagu), *Florilus* sp., *Elphidium* sp., *Cribrononion* sp., *Nummulites* ex gr. *variolaris* (Lam.), *Bulimina simplex* Terquem, *Bolivina quasiplicata* Subbotina, *Bolivina* sp., *Reussella spinulosa* (Reuss), *Tubulogenerina tubulifera* (Parker et Jones), *Robertina* ex gr. *washingtonensis* Stanley, *Pararotalia armata* (d'Orbigny), *Epistomaria semi-marginata* (d'Orbigny), *Eponides polygonus* Calvez, *Eponides* aff. *stellatus* Kraeva, *Discorbis* aff. *obvoluta* (Terquem), *Discorbis orbicularis* (Terquem), *Cibicides parisiensis* (d'Orbigny), *Baggina iphogenis* (Samoilova), *Acarinina* sp., *Asterigerina* sp., *Cibicides* ex gr. *carinatus* (Terquem), *Cibicides productus* Calvez, *Cibicides* ex gr. *sassei* Cole, *Cristellaria fragaria* Gumbold, *Bolivina* ex gr. *pussilla* Schwager, *Turrilina* aff. *alsatica* Andreae, *Hopkinsina* aff. *citae* Hagn, *Eponides* ex gr. *jacksonensis* (Cushman et Applin), *Cibicides* ex gr. *dutemplei* (d'Orbigny), *Spiroplectammina* aff. *pectinata* Reuss, *Spiroplectammina carinata* (d'Orbigny) var. *oligocenica* Nikitina, *Lagena alata* (Reuss), *Lagena hexagona* (Will.), *Lagena perlucida* (Montagu), *Bolivina* sp., *Caucasina schischkinskayae* Samoilova, *Caucasina oligocenica* Chalilov, *Virgulina schreibersiana* (Cz.), *Angulogerina oligocenica* (Andreae), *Angulogerina tenuistriata* (Reuss), *Baggina iphigenia* (Samoilova), *Cassidulina* aff. *laevigata* d'Orbigny, *Pullenia bulloides* d'Orbigny. Відомості про палеогенові форамініфери зазначеного району Українського щита наведено у статтях М. В. Ярцевої «О некоторых новых фораминиферах из палеогеновых отложений Никопольского района» 1947 р. [11]; «До стратиграфії мілководних осадів палеогену України по фауні форамініфер» 1954 р. [14].

Колекцію № 73 становлять 11 об'єктів – види форамініфер *Entosolenia mironovi* Bogd., *Entosolenia* aff. *ovulum* Subb. et Schutz., *Nonion* ex gr. *punctatum* (d'Orbigny), *Nonion* ex gr. *granosus* (d'Orbigny), *Rotalia* ex gr. *beccarii* (L.), *Asterigerina rissilla* sp.n. і остракод *Limnocythere* ex gr. *grinfeldi* Liepin, *Loxococoncha carinata* Lkls. var. *alata* Schneid., *Cythereis denudate* (Reuss), *Cythereidea mulleri* (Munst.), *Cythereis elegantissima* Lkls. Цей матеріал опубліковано у статті М. В. Ярцевої «До стратиграфії середньо міоценових відкладів Нікопольського району» 1950 р. [12].

Колекція № 74, яка налічує 72 об'єкти, очевидно, пов'язана із геолого-виробничим звітом М. В. Ярцевої «Стратиграфия палеогеновых отложений юга Криворожья по фауне фораминифер» (УГУ, Киев, 1950 р.; рукопис). Вона складається із видів форамініфер *Textularia concava* Karrer, *Cylindroclavulina colomi* Hagn, *Clavulina communis* d'Orbigny, *Clavulinoides szaboi* (Hantken), *Cristellaria* ex gr. *calcar* (L.), *Cristellaria arcuato-striata* Hantken, *Cristellaria dimorpha* Tutkowski, *Robulus inornatus* (d'Orbigny), *Marginulina behmi* Reuss, *Nososaria* cf. *acuminata* Hantken, *Nodosaria latejugata* Gumbel, *Dentalina capitata* Boll., *Dentalina approximata* Reuss, *Flabellina budensis* Hantken, *Lingulina* sp., *Bulimina aksuatica* Morosova, *Sporobulimina eocaenica* N. Bykova, *Bolivina* aff. *nobilis* Hantken, *Bolivina* ex gr. *pussilla* Schwager, *Uvigerina proboscidae* Schwager, *Hopkinsina* ex gr. *citae* Hagn, *Candella labrum* Subbotina, *Ellipsonodosaria helenae* Samoilova, *Siphonodosaria spinescens* (Reuss), *Virgulina dibolensis* Cushman et Applin, *Asreigerina stelligera* Kraeva, *Eponides haidingeri* d'Orbigny, *Eponides* aff. *praeumbonatus* Mjatluk, *Alabamina almaensis* Samoilova, *Alabamina* sp., *Alabamina perlata* Andreae, *Cancriis* sp., *Valvulineria* sp., *Pullenia quinqueloba* Reuss, *Cassidulina globosa* Hantken, *Chilostomella* aff. *cylindroides* Reuss, *Globigerina eocaenica*

Terquem, *Acarinina* sp., *Cibicides* ex gr. *dutemplei* (d'Orbigny), *Cibicides ungerianus* (d'Orbigny), *Cibicides eoceanus* (Gumbold), *Ammobaculites* ex gr. *midwayensis* Plummer, *Ammobaculites* aff. *wazaczi* (Rz.), *Miliolina* aff. *contorta* (d'Orbigny), *Lagena orbignyana* (Seguenza), *Robulus* sp., *Melonis* ex gr. *umbilicatum* (Montagu), *Florilus* ex gr. *communis* (d'Orbigny), *Cribrononion* sp., *Nummulites variolarius* (Lam.), *Bolivina* ex gr. *soltakensis* Chalilov, *Bolivina quasiplicata* Subbotina, *Virgulina* ex gr. *schreibersiana* Cr., *Reussella* ex gr. *spinulosa* (Reuss), *Robertina* ex gr. *washingtonensis* Stanley, *Asterigerina ambigua* Kraeva, *Asterigerina* ex gr. *texana* Stadn., *Candella* ex gr. *ignara* N.Bykova, *Eponides* ex gr. *stellatus* Kraeva, *Discorbis* ex gr. *orbicularis* (Terquem), *Pararotalia armata* (d'Orbigny), *Baggina valvulinariaformis* Bykova, *Cyclolocolina eocenica* (Terquem), *Cibicides* ex gr. *sassei* Cole, *Cibicides* ex gr. *carinatus* (Terquem), *Lagena* ? sp., *Guttulina irregularis* (d'Orbigny), *Glandulina laevigata* (d'Orbigny), а також Ostracoda і тинтиніди *Pseudarcella glabra* Szczechura.

Колекція № 75 складається із 33 об'єктів форамініфер міоцену (тархану, чокраку, конки, нижнього і середнього сармату, меотису) Північного Кавказу, розрізу р. Кубань: *Miliolina akneriana* (d'Orbigny) var. *media* Gerke, *Miliolina akneriana* (d'Orbigny) var. *longa* Gerke, *Miliolina selene* (Karrer), *Miliolina laevigata* (d'Orbigny), *Miliolina subfoliacea* Bogd., *Miliolina caucasica* Bogd., *Miliolina consorbina* (d'Orbigny), *Miliolina lucida* (Karrer), *Miliolina reussi* car. *bulloides* Gerke et Isueva, *Miliolina voloschinova* Bogd., *Miliolina mediterraneensis* Bogd., *Sigmoilina tenuis* (Cz.) var. *spiroloculinoidea* Subb. et Chutz., *Miliolina variabilis* Bogd., *Miliolina austriaca* var. *eggeri* Bogd., *Hauerina subbotinae* Bogd. et Budan, *Miliolina* sp. nov. Bogd., *Simoilina thschokrakensis* Gerke forma *ovata* Gerke, *Sigmoilina thschokrakensis* Gerke forma *longa* Gerke, *Adelosina mariae* d'Orbigny var. *konkensis* Bogd., *Dogielina sarmatica* Bogd. et Volosh., *Articulina problema* Bogd., *Articulina problema* Bogd. microforma, *Articulina visneri* Bosd., *Articulina scheronica* Bogd., *Articulina schirvanensis* Bogd., *Articulina kalickyi* Bogd., *Articulina vernicularis* Bogd., *Articulina thschokrakensis* Bogd., *Meandrolocolina gerda* Bogd.

Колекція № 76 містить 12 об'єктів дрібних бентосних форамініфер з марганцеворудних верств нижнього олігоцену Нікопольського району, про які згадано у статті М. В. Ярцевої «До стратиграфії олігоценових відкладів південно-східного схилу Українського кристалічного щита (за фауною форамініфер)» 1959 р. [15]: *Textularia mayeriana* d'Orbigny, *Nonion costulatum* sp. nov., *Bolivina mississippiensis* var. *Cushman*, *Uvigerinella majcopica* Kraeva, *Angulogerina byramensis* Cushman, *Bolivina beyrichi* Reuss, *Angulogerina* ex gr. *angulosa* Will., *Neogyroidina memoranda* Subbotina, *Asterigerina falcilocularis* Subbotina, *Cibicides oligocenicus* Samoiloва, *Cibicides conulus* sp. nov., *Cibicides conulus* var. *subplanus* sp. et var. nov. На жаль, нові види форамініфер так і не були опубліковані Марією Вікторівною, хоча й зберігся рукопис з їх описом.

Як вдалося з'ясувати, інформацію з поширення форамініфер з колекцій 43, 44, 45, 71, 72, 74 і 76 наведено у геолого-виробничому звіті С. М. Матвієнко і М. В. Ярцевої «Стратиграфія і фації палеогенових отложений Українського кристалічного масива (Придніпровський район)» (Трест «Київгеологія», Київ, 1962 р.; рукопис). Лише незначну частину матеріалу про систематичний склад і поширення форамініфер палеогену було використано Марією Вікторівною у відомій праці, написаній у співавторстві з М. Ф. Носовським, «Палеогеновые отложения южного склона Украинского кристаллического щита» 1960 р. [4]. Наслідком перегляду стратиграфічного поширення дрібних і крупних форамініфер стала спільна стаття М. В. Ярцевої і С. Я. Краєвої «Новые данные

о возрасте и стратиграфических аналогах эоценовых отложений южного склона Украинского щита» [22].

Колекція № 77 містить 72 об'єкти бентосних форамініфер палеоцену стратотипових свердловин 1, 3 і 3а Бахчисарайського району Криму: *Valvulineria* aff. *inflata* Marie, *Arenobulimina cuskleyae* Jenn., *Helicovalvulina* ex gr. *pupa* d'Orbigny, *Gaudryina* ex gr. *rectangularis* Ten Dam et Sig., *Gaudryina rectangularis* Ten Dam et Sig., *Heterostomella* sp. (*Heterostomella* aff. *gigantica* Subb.), *Clavulinoides* sp., *Heterostomella* aff. *gigantica* Subb., *Kolchidina* ex gr. *ammobaculites* Morozova, *Robulus* ex gr. *orbicularis* (d'Orbigny), *Marginulina* sp., *Valvulineria ravni* Brotzen, *Eponides* ex gr. *saginaris* N. Bykova, *Eponides* ex gr. *frankei* Brotz., *Eponides frankei* Brotzen, *Rosalina koeneni* Brotzen, *Rotalia saxorum* d'Orbigny, *Rotalia* ex gr. *saxorum* d'Orbigny, *Pararotalia globigerinoides* (van Bellen), *Pararotalia* ex gr. *globigerinoides* (van Bellen), *Pararotalia* sp., *Globorotalites perforates* Vass., *Globorotalites polygonus* Le Calvez, *Gyroidinoides pontoni* Brotzen, *Pulsiphonina prima* (Plummer), *Discorbis corrugate* (Cushman et Berm) (= *Rotorbinella pappinata* Poz.), *Stomatorbina* cf. *bundensis* (van Bellen) *inkermanensis* (Schutz.), *Mississippina binkhorsti* (Reuss), *Pseudoparella minuta* Olsson, *Parella* ex gr. *agniasiensis* N. Bykova, *Coleites reticulates* (Plummer), *Asterigerina norvangi* Brotzen, *Pullenia quinqueloba* Reuss, *Nonion* sp., *Protelphidium sublaeve* Ten Dam et Sig., *Elphidiella prima* Ten Dam, *Alabamina midwayensis* Brotzen, *Gavelinella limbata* Olsson, *Anomalina praeacuta* Vass., *Anomalina danica* (Brotzen), *Anomalina acuta* Plummer, *Anomalina pseudoacuta* Nakkady, *Anomalina fera* Schutz., *Cibicides bospucti* (Reuss), *Cibicides invisus* Vassilenko, *Cibicides* ex gr. *tezhevaensis* Morozova et Kur., *Cibicides* cf. *vulgaris* (Plummer), *Cibicides* aff. *ekblomi* Brotzen, *Cibicides* aff. *monticule* Hofker, *Cibicides (Hanzawaia) bundensis* (van Bellen), *Cibicides* ex gr. *invisus* Vass., *Cibicides* aff. *alleni* (Plummer), *Cibicides* aff. *succedens* Brotzen, *Cibicides bratus* Schutz., *Cibicides* sp., *Cibicides hemicompressus* Morozova, *Karrerella falax* Rzh., *Bulimina rosenkrantzi* Brotzen, *Bulimina trigonalis* Ten Dam, *Pulsiphonina* sp., *Asterigerina* aff. *guerrai* (Bermudes), *Clavulinoides* sp. З цією колекцією пов'язана стаття Марії Вікторівни «Характеристика комплексів бентосних форамініфер дата і палеоцена стратотипових розрізів Бахчисарайського району» [21].

Колекція № 42 містить чотири об'єкти харофітів з данково-лебедянських верств (надсоленосної товщі) верхнього фамену верхнього девону, опис яких наведено у статті Е. А. Рейтлінгер, М. В. Ярцевої «Новые харофиты верхнефаменских отложений Русской платформы» 1958 р. [8]: *Chovanella kovalevi* Reitl. et Jarceva, *Chovanella maslovi* Jarceva, *Chovanella samoilovi* Reitl. et Jarceva, *Chovanella davidovkensis* Jarceva.

На жаль, це лише частина палеонтологічного зібрання Марії Вікторівни Ярцевої. Так, колекція форамініфер олігоцену Північного Причорномор'я, імовірно, зберігається в Геологічному музеї Національного науково-природничого музею НАН України [2]. Поки невідома доля колекції форамініфер палеоцену Українського щита і Дніпровсько-Донецького прогину.

Висновки. Палеонтологічні зібрання М. В. Ярцевої, які нині зберігаються у ІГН НАН України, є унікальними. Вони, крім колекції № 75, походять з території України та є упередметненим результатом палеонтолого-стратиграфічних досліджень Марії Вікторівни у 50–70-х роках минулого століття. Наукова цінність її колекцій визначається наявністю голотипів крупних і дрібних форамініфер, харофітів. За своїм значенням палеонтологічні зібрання М. В. Ярцевої є як монографічними палеонтологічними колекціями, так і регіональними еталонними колекціями [1]. На найближчу перспективу

їхнім завданням є наукове опрацювання, насамперед ревізія і опис у світлі сучасних палеонтолого-стратиграфічних поглядів.

Стаття написана в рамках досліджень за програмою КПКВК «Інтегрування різномасштабних геологічних даних для вирішення фундаментальних та прикладних задач геології України» (0122U002541).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Анфімова Г. В., Гриценко В. П., Деревська К. І., Руденко К. В.* Палеонтологічне зібрання відділу геології Національного науковоприродничого музею НАН України як наукова спадщина // *Geo&Bio* (Вісник Національного науково-природничого музею). 2019. Т. 17. С. 136–147. <https://doi.org/10.15407/gb.2019.17>
2. *Анфімова Г. В., Руденко К. В.* К анализу палеонтологического собрания Геологического музея // *Вісник Національного науково-природничого музею*. 2011. № 9. С. 57–68.
3. Всесоюзное Палеонтологическое общество: справочник / отв. ред. акад. Б. С. Соколов. Ленинград : Наука, 1984. 260 с.
4. *Носовский М. Ф., Ярцева М. В.* Палеогеновые отложения южного склона Украинского кристаллического мас сива // *Палеогеновые отложения юга Европейской части СССР*. Москва : Наука, 1960. С. 173–186.
5. Палеонтологи Советского союза: справочник / сост. И. Е. Занина. Ленинград : Изд-во Наука, 1968. 216 с.
6. Палеонтологи Украины / отв. ред. О. С. Вялов. Киев, 1980. 40 с. (Препр./АН УССР. Ин-т геол. наук; 80-5).
7. Палеонтологічне товариство України / П. Ф. Гожик, Н. В. Маслун, В. І. Сфіменко, Н. М. Жабіна, В. Ю. Очаковський, Т. В. Шевченко, І. С. Супрун. Київ : Вид-во «Фоліант», 2017. 120 с.
8. *Рейтлингер Е. А., Ярцева М. В.* Новые харофиты верхнефаменских отложений Русской платформы // *Докл. АН СССР*. 1958. Т. 123, № 6. С. 1113–1116.
9. *Рябокоть Т. С. М. В. Ярцева и ее вклад в биостратиграфию палеоцена Северной Украины по фораминиферам* // *Еволюція органічного світу та етапи геологічного розвитку Землі : Матер. XXXV сесії Палеонтологічного товариства НАН України (Львів, 19–22 травня 2014 р.)*. Київ, 2014. С. 84–85.
10. *Рябокоть Т. С.* Ценность сохранившейся коллекции М. В. Ярцевой // *Морфологическая эволюция и стратиграфические проблемы : Матер. LXV сессии Палеонтологического общества (1–5 апреля 2019 г., Санкт-Петербург)*. Санкт-Петербург : Картфабрика ВСЕГЕИ, 2019. С. 317–319.
11. *Ярцева М. В.* О некоторых новых фораминиферах из палеогеновых отложений Никопольского района // *Материалы по геологии и гидрогеологии Украинского геологического управления. Сборник № 4 за 1946 г.* Киев, 1947. С. 168–172.
12. *Ярцева М. В.* До стратиграфії середньоміценових відкладів Нікопольського району // *Геологічний журнал*. 1950. Т. 10. Вип. 3. С. 22–29.
13. *Ярцева М. В.* О верхнеэоценовых милиолидах Никопольского района и среде их обитания // *Труды Ин-та геологических наук АН УкрССР. Серия стратиграфия и палеонтология*. 1951. Вып. 6. С. 42–67.

14. *Ярцева М. В.* До стратиграфії мілководних осадів палеогену України по фауні форамініфер // Геологічний збірник (Київський державний ун-т ім. Т. Г. Шевченко) 1954. № 5. С. 21–38.
15. *Ярцева М. В.* До стратиграфії олігоценових відкладів південно-східного схилу Українського кристалічного щита (за фауною форамініфер) // Геологічний журнал. 1959. Т. 19. Вип. 3. С. 25–36.
16. *Ярцева М. В.* Нуммуліти палеогена депресій Українського кристалічного масива (Днепропетровская область) // Палеогеновые отложения юга Европейской части СССР. Москва : Изд-во АН СССР, 1960. С. 165–172.
17. *Ярцева М. В.* Нуммуліти палеогеновых отложений северо-восточного склона Украинского кристаллического массива // Палеогеновые отложения юга Европейской части СССР. Москва : Изд-во АН СССР, 1960. С. 143–164.
18. *Ярцева М. В.* О некоторых видовых критериях нуммулитов // Вопросы микропалеонтологии. 1964. Вып. 8. С. 168–174.
19. *Ярцева М. В.* Представники роду *Halkyardia* в палеогені України // Геологічний журнал. 1964. Т. 24. Вип. 6. С. 38–48.
20. *Ярцева М. В.* Нуммуліти верхнього еоцена Українського щита и Западного Причерноморья // Палеонтологический сборник. 1966. № 3. Вып. 2. С. 3–13.
21. *Ярцева М. В.* Характеристика комплексів бентосних форамініфер дату та палеоцену стратотипових розрізів Бахчисарайського району // Тектоніка і стратиграфія. 1973. Вип. 6. С. 33–40.
22. *Ярцева М. В., Краева Е. Я.* Новые данные о возрасте и стратиграфических аналогах эоценовых отложений южного склона Украинского щита // Тектоника и стратиграфия. 1983. № 4. С. 79–87.

REFERENCES

1. *Anfimova H. V., Hrytsenko V. P., Derevska K. I., Rudenko K. V.* Paleontologichne zibranня viddilu heolohii Natsionalnoho naukovopryrodnychoho muzeiu NAN Ukrainy yak naukova spadshchyna // Geo&Bio (Visnyk Natsionalnoho naukovopryrodnychoho muzeiu). 2019. Т. 17. S. 136–147. <https://doi.org/10.15407/gb.2019.17>
2. *Anfimova G. V., Rudenko K. V.* К анализу paleontologicheskogo sobraniya Geologicheskogo muzeya // Visnyk Natsionalnoho naukovopryrodnychoho muzeiu. 2011. N 9. S. 57–68.
3. Vsesoyuznoe Paleontologicheskoe obshchestvo: spravochnik / otv. red. ak. B. S. Sokolov. Leningrad : Nauka, 1984. 260 s.
4. *Nosovskij M. F., YArceva M. V.* Paleogenovye otlozheniya yuzhnogo sklona Ukrainского kristallicheskogo massiva // Paleogenovye otlozheniya yuga Evropejskoj chasti SSSR. – Moskva : Nauka, 1960. S. 173–186.
5. Paleontologi Sovetskogo soyuza: spravochnik / sostavit. I. E. Zanina. Leningrad : Izd-vo Nauka, 1968. 216 s.
6. Paleontologi Ukrainy / otv. red. O. S. Vyalov. Kiev, 1980. 40 s. (Prepr./AN USSR. In-t geol. nauk; 80-5).
7. Paleontologichne tovarystvo Ukrainy / P. F. Hozhyk, N. V. Maslun, V. I. Yefimenko, N. M. Zhabina, V. Yu. Ochakovskiy, T. V. Shevchenko, I. S. Suprun. Kyiv : Vyd-vo «Foliant», 2017. 120 s.

8. *Rejtlinger E. A., Yarceva M. V.* Novye harofity verhnefamenskih otlozhenij Russkoj platformy // Dokl. AN SSSR. 1958. T. 123. N 6. P. 1113–1116.
9. *Ryabokon' T. S. M. V. Yarceva i yeye vklad v biostratigrafiyu paleocena Severnoj Ukrainy po foraminiferam // Evoliutsiia orhanichnoho svitu ta etapy heolohichnoho rozvytku Zemli : Mater. XXXV sesii Paleontolohichnoho tovarystva NAN Ukrainy (Lviv, 19–22 travnia 2014 r.). Kyiv, 2014. S. 84–85.*
10. *Ryabokon' T. S.* Cennost' sohranivshejsya kollekcii M. V. Yarcevoj // Morfologicheskaya evolyuciya i stratigraficheskie problemy : Mater. LXV sessii Paleontologicheskogo obshchestva (1–5 aprelya 2019 g., Sankt-Peterburg). SPb : Kartfabrika VSEGEI, 2019. S. 317–319.
11. *Yarceva M. V.* O nekotoryh novyh foraminiferah iz paleogenovyh otlozhenij Nikopol'skogo rajona // Materialy po geologii i gidrogeologii Ukrainskogo geologicheskogo upravleniya. Sbornik № 4 za 1946 g. Kiev, 1947. P. 168–172.
12. *Iartseva M. V.* Do stratyhrafii serednomiotsenovykh vidkladiv Nikopolskoho raionu // Heolohichni zhurnal. 1950. T. 10. Vyp. 3. S. 22–29.
13. *Yarceva M. V.* O verhneocenovyh miliolidah Nikopol'skogo rajona i srede ih obitaniya // Trudy In-ta geologicheskikh nauk AN UkrSSR. Seriya stratigrafiya i paleontologiya. 1951. Vyp. 6. S. 42–67.
14. *Iartseva M. V.* Do stratyhrafii milkovodnykh osadiv paleohenu Ukrainy po fauni foraminifer // Heolohichni zbirnyk (Kyivskiy derzhavnyi un-t im. T. H. Shevchenko). 1954. N 5. S. 21–38.
15. *Iartseva M. V.* Do stratyhrafii olihotsenovykh vidkladiv pivdenno-skhidnoho skhyly Ukrainskoho krystalichnoho shchyta (za faunoiu foraminifer) // Heolohichni zhurnal. 1959. T. 19. Vyp. 3. S. 25–36.
16. *Yarceva M. V.* Nummulyty paleogena depressij Ukrainskogo kristallicheskogo massiva (Dnepropetrovskaya oblast') // Paleogenovye otlozheniya yuga Evropejskoj chasti SSSR. Moskva : Izd-vo AN SSSR, 1960. S. 165–172.
17. *Yarceva M. V.* Nummulyty paleogenovyh otlozhenij severo-vostochnogo sklona Ukrainskogo kristallicheskogo massiva // Paleogenovye otlozheniya yuga Evropejskoj chasti SSSR. Moskva : Izd-vo AN SSSR, 1960. S. 143–164.
18. *Yarceva M. V.* O nekotoryh vidovyh kriteriyah nummulitov // Voprosy mikropaleontologii. 1964. Vyp. 8. S. 168–174.
19. *Iartseva M. V.* Predstavnyky rodu Halkyardia v paleoheni Ukrainy // Heolohichni zhurnal. 1964. T. 24. Vyp. 6. S. 38–48.
20. *Yarceva M. V.* Nummulyty verhnego eocena Ukrainskogo shchita i Zapadnogo Prichernomor'ya // Paleontologicheskij sbornik. 1966. N 3. Vyp. 2. S. 3–13.
21. *Iartseva M. V.* Kharakterystyka kompleksiv bentosnykh foraminifer datu ta paleotsenu stratotypovykh rozriziv Bakhchysaraiskoho raionu // Tektonika i stratyhrafii. 1973. Vyp. 6. S. 33–40.
22. *Yarceva M. V., Kraeva E. YA.* Novye dannye o vozraste i stratigraficheskikh analogah eocenovyh otlozhenij yuzhnogo sklona Ukrainskogo shchita // Tektonika i stratigrafiya. 1983. N 4. S. 79–87.

**MICROPALEONTOLOGICAL COLLECTIONS OF M. V. YARTSEVA AT THE
INSTITUTE OF GEOLOGICAL SCIENCES, NAS OF UKRAINE*****Tamara Ryabokon****Institute of Geological Sciences, NAS of Ukraine,
O. Honchar Str., 55-b, Kyiv, Ukraine, UA-01054
tamararyabokon@gmail.com*

General information about the collections of microfauna M. V. Yartseva (1909–1999), which are stored at the Institute of Geological Sciences of the National Academy of Sciences of Ukraine, is presented in the article. There are collection of foraminifera of genus *Halkyardia* from the Eocene of Ukraine, the collections of nummulites of the Middle and Upper Eocene of the Ukrainian Shield and the Western Near-Black Sea Region, the collection of miliolids (foraminifera) of the Eocene of the Nikopol region, the collection of small benthic foraminifera and ostracoda of the Eocene, Oligocene and Miocene of the Nikopol region of the Ukrainian Shield, the collection of small benthic foraminifera (miliolids) of the Miocene of the Northern Caucasia, the collection of the small benthic foraminifera of the Paleocene of stratotype sections of the Bahchisarai region the Crimea, the collection of charophytes of the upper Famennian the Russian Platform. Associated with these paleontological collections printed and manuscript works of M. V. Yartseva have been noted.

Key words: micropaleontology, foraminifera, collections, Ukraine.